

▲ נמל תל אביב. צילום: אלבי צרפתי

טביעות טבע

אדר' גנית מייזליץ כסיף ואדר' אודי כסיף

"The real voyage of discovery, would be not to visit strange landscapes but to possess new eyes... to behold the universe through the eyes of another, of a hundred others". Marcel Proust

הזה, או בשקיעה הזו, על אף שראינו כבר אלפים כמותה. מסיבה זו, אולי, פרויקטים לצד הים עשירים בפוטנציאל. לעתים נדמה שנדרש אך מעט כדי לעשות הרבה, כדי ליצור את אותה התעוררות אל המרחב, בשעה שאנו מגיעים ומשוטטים לחוף הים. אבל במבט נוסף, הופך היתרון לקושי - מה כבר ניתן לעשות לצד ענק מפתיע ומרהיב כמו הים? והאמת, שלו יכולנו להותירו בטבעיות, על מפגשו הפשוט עם היבשה, היינו מקבלים מופע קסום של אותה זרות ונינוחות שקשה להתחרות בה. עלינו להודות כבר בתחילת הדברים - אלמלא פעילותנו האנושית המשבשת את סדרי הטבע, היה הטבע מושלם כמות-שהוא ודבר לא חסר בו; אלא שבני האדם ההולכים ומתרבים, ההולכים ומצטופפים, מחייבים, על כן, שינוי של הטבע 'הטבעי' והפיכתו לטבע

והתעוררות אל הנמצא-אל-מולנו, אותו עכשיו שלנו, החווה את עצמו. הדרכים והטכניקות לייצור המצבים האלה רבות ומגוונות, אך העיקרון שמושך אותנו לעסוק בו יהיה תמיד אותה ניגודיות משכה, הגורמת לנו להתעורר אל המקום בו אנו נמצאים; בכך, מבחינה מסוימת, אנו מתפתים לשכוח מעצמנו ומדאגותינו היומיומיות, ולהתמסר אל היחשפות האור, להינתנות המגע, הצבע והצורה, כמו בהפתעה מסוימת, אל מול חושינו. מרטין היידגר קרא להיחשפות זו בפשטות - אמת. כזה לדוגמה הוא הים. הוא לעולם משתנה, לעולם הוא אחר - פעם כחול ופעם אפור, פעם סוער ופעם חלק כשמן; הוא כה גדול עד שהוא מכסה את עין האופק ומכיל בחובו את אשר לא נוכל לראות. ככזה הוא גם מוכר לנו וגם זר ומוזר - ועל כן לעולם נופתע ממראהו בבוקר

מהו טבע? שאלה זו נשאלת אולי משחר התרבות האנושית. פרידריך הגל טען שהטבע מעמיד אותנו בפני חידה ובעיה, אשר פתרונה גם מושך וגם דוחה אותנו בו-זמנית; מושך, מכיוון שמקורה של הרוח הוא מהטבע, ודוחה אותנו בגלל אותה זרות שרוחנו חווה בטבע. במתח הזה, אשר בין זיקה וזרות, שם ככל הנראה, מתקיימת המחשבה כאותה 'פליאה' עליה דיבר אריסטו, המולידה את מחשבת האדם אודות התקיימותו. אולי בשל כך זרות ופליאה הינם, במידה רבה, קווים המנחים אותנו בעבודתנו של יצירת "טבע-חדש", אותו נוף-נברא שאנו כאדריכלים בוראים מתוך היעדרותו. מטרתנו ביצירת המרחבים והמקומות היא ליצור, מצד אחד, את המרחב המארח, מקום המייצר תחושת נוחות ונינוחות חסרת דאגה, ומצד שני לעורר את הספק; ספק אשר בהמשך לו תבוא תשומת הלב, הסקרנות

▲ טיילת תל אביב. צילום: אביעד בר נס

מארג זה נועד לחקור את אתר התכנון ממגוון רחב של דיסציפלינות ונקודות מבט, ולפתח, בעזרת נתונים רבים מחד ודימיון משוחרר מאידך, את 'הסיפור החדש', אשר ינחה ויוביל את בניית המרחב. כחלק מחקרית הצרכים והדינמיקות במרחב והגדרת הערכים המובילים של התכנון, אנו רואים בטוויית הפרוגרמות השונות כלי תכנוני בעל חשיבות ראשונה במעלה. מהלך בו אנו נדרשים להקשיב קשב רב, ועם זאת ליצור את הפרוגרמות כפלטפורמה פתוחה, כדרכו של הטבע, להתרחשויות שמעוגנת במה שיש, אך מונעת מאופטימיות רדיקלית לגבי כל מרחב הפעולה. פרקטיקה זו, המשלבת חירות מחשבתית, האופיינית לחשיבה אוטופית, לצד ראייה פרגמטית של מה שניתן לעשות כאן ועכשיו, מתבטאת בכלי הפעולה המגוונים של תכנית האם, המשלבת מנעד רחב של פרויקטים וקני-מידה - החל מפרויקטים אופרטיביים בעלי ישימות מיידית, ועד פרויקטים אסטרטגיים שהנעתם היא אתגר ארוך טווח. אותה פרגמטיות אופרטיבית המאפיינת את "תכנית האם" גם היא שואבת את השראתה מהדינמיקות של הטבע, בראותה את המרחב הציבורי ככר-גידול ואתנו האדריכלים כמי שעבודתם היא לזרוע, להצמיח ואולי, בעיקר, לטפח את השימושים המגוונים והחוויות של הקהלים השונים במרחבים אלה. מבחינות רבות ניתן לומר שאנו רואים את מרחב הפעולה התכנוני כולו, כסוג של שדה, או מצע גידול,

ורק לאחר מכן להיחשף לו - היינו לומדים להכיר ולהינות מאותה פליאה שאינה ניתנת לחיקוי בדרך אחרת, והיא עולה על כל דמיון והיא - פליאה זו - הוא 'העכשיו' שלנו, המפגש המעורר עם מרחב האפשרות האינסופי. המתח הזה, בין המוכר והאחר, פושט ולובש צורה בכל פעם מחדש, כאשר אנו ניצבים בפני האתגר של יצירת מרחב חדש, או הזדמנות לתקן מרחב פגוע, או מוזנח. פעם חוף ים לצד עיר עתיקה בעלת מורשת רב-תרבותית ענפה, פעם מרכז עיר מודרן או שכונה שאולי נס ליחה, ופעם פיסת חוף קטנה וצפופה שמטרופולין שלם יכול ליהנות מהתחדשותה. ההכרה במורכבות המרחב, המקפץ בתוכו אינטרסים מורכבים של ציבורים רבים לצד היסטוריה רבת פנים, נתונים סביבתיים ומאויים מגוונים - כל אלו דורשים ראייה אסטרטגית ורחבה של פעולתנו, כמי שמוביל ומתווה את עיצוב הסביבה. את המונח 'תכנית אם', שנולד כפראפרזה על הליך התכנון המוכר של 'תכנית האב', הגינו לפני יותר מעשור על מנת לייצר מתודולוגיה אלטרנטיבית המגשרת בין הליכי התכנון הביצועיים, המונעים לרוב בקוצר רוח וחוסר זמן למחקר ופיתוח, לבין הליכי התכנון הארוכים ולעתים אף מנותקים, האופייניים לתכניות האב והמתאר. 'תכנית האם' שפיתחנו, הינה מתודולוגיה אסטרטגית שמציעה מארג של כלי תכנון שמטרתם לסייע ביצירת הטבע החדש.

'מלאכותי' או 'מתורבת' - טבע אשר עבר עיבוד ושינוי מעשה ידי אדם ותרבותו. למעשה התכנוני הזה, של יצירת הטבע החדש על גבי וכחלק מהטבע העירוני המשובש קראנו כאן בשם 'טביעת-טבע'. באקט תכנוני זה אנו מנסים, במחשבה וכוונה תחילה, לייצר טבע מלאכותי אשר נוצר בתוכו, מעודד ומעצים את מהות המפגש בין אדם לטבע - את היווצרותה של אותה פליאה מעוררת, המתקיימת לעתים בחוויית הטבע. שכן פליאה זו, המתרחשת שוב ושוב בכל רגע ורגע, בחזרה שאין לה סוף, לזרקה היינו תמיד נתונים לה, היא אותו רגע חסר זמן, בו אנו חווים את התקיימותנו כמות-שהיא, וחווים את אותה השקיה 'ברגסונית', הניתנת לנו, בעלי הזמן; היא המעוררת את תשומת ליבנו לנוכחות האחדותית של אפשרות אחת המתממשת ברגע הזה. הנה לדוגמה, קופסת שוקולד ובה פרלינים שראינו כמותה כבר פעמים רבות, אולי אף אנו עצמנו קנינו וסידרנו בה את הפרלינים במקומם, ובכל זאת, כאשר עתה נפתחת הקופסה ונחשפים הפרלינים, הריח שדימיונו, המראה שחזינו, ואפילו הטעם שזכרנו - כולם מתגמדים אל מול המציאות - אנו מופתעים; מופתעים מחדש מהריח, מהמראה ומן הטעם - אלו תמיד יהיו יותר מהדימיון שלנו - יותר עשירים, יותר 'אמיתיים', יותר מעוררים, יותר 'אחרים' כמו זרים בפתיחתנו. לו יכולנו לייצר את ההשגחה הזו, המאפשרת לנו לצפות ולדמיין כך כל רגע בחיינו,

▲ סי פארק אשקלון. צילום: עומר מסינגר

לראות את הצמחיה שנעה ברוח, לחוש את חוויית הנינוחות בהתנהגותם הלא-מתוכננת של ההולכים והשבים העסוקים בשלהם, את הצל הרחב והעמוק והישיבה בתוכו, את זה העומד על ראשו, או זה הרץ, את אלו המבריקים בזיעתם על מכשירי הכושר, או את אלו השרויים בבהייה חסרת תכלית בנוף הכחול; אז עולה בדעתנו, שאולי הצלחנו לייצר שיבוש, אשר השכיל ללמוד מהטבע ומחוייית המפגש עמו; ותקווה עולה שלימים, ימשיך לגדול, לפרוח, ולהצמיח באופן טבעי, את תרבותו של המקום שנוצר.

במרחב פתוח לפרשנות, המעורר דמיון ואקטיביות של משתמשי. במרחבי החוף העירוניים וה'משובשים' בהכרח, (לטוב ולרע), אשר טביעתו של הטבע התרחקה מהם וטביעתו של האדם ניכרת בהם, ניסינו לייצר 'טביעת טבע' חדשה. כמתכננים, כאדריכלים, כמעצבים וכחושבים - ניסינו לייצר ולהעצים את אותה הפתעה במפגש עם טבע שנתהווה ל'מקום'. ניסינו לעורר את תחושת הפליאה מורות מפליאה זו, ולראות בעיניים של אחרים את הים, את החול, את משטחי ההליכה, לחוש מחדש את מגע הרצפה ולבחון את צורתה,

שהצלחתו נעוצה ביכולתו לתת מקום הן לדינמיקות הטבעיות, ה'פראיות' והבלתי צפויות, והן לדינמיקות ה'יצרניות' בהן אנו מנביטים ומייצרים את התנאים להצמחתה של תרבות עירונית תוססת, הערנית לסביבתה. באופן זה 'טביעת הטבע' (Nature Stamping) אותה אימצנו, מנחה אותנו הן ככלי עיצובי ופלטטי, דרכו אנו בוחנים את האיות הפיסית של האובייקטים במרחב ותכונותיהם כגון - גודל, גוון, עדינות, צורה, מרקם וכדומה, והן ככלי פרוגרמטי ומרחבי עימו אנו מחפשים דינמיקות טבעיות כגון השתנות, נדיבות וחופש בחירה

גנית מייזליץ כסיף ואודי כסיף הקימו את משרד האדריכלים בשנת 1994. בשנת 2008 הצטרף מאור רויטמן כשותף למשרד. המשרד זכה במספר תחרויות ופרסים בארץ ובעולם ועוסק במגוון רחב של פרויקטים מובילי שינוי בסביבה הבנויה ובמרחב הציבורי. עבודות המשרד משלבות מחקר, פיתוח ואסטרטגיה כחלק אינטגרלי מהליך התכנון תוך שילוב קשת רחבה של כלי תכנון ופיתוח